

mens Peter Kyhn behandler de estiske og de øvrige baltiske flygtninge i Danmark efter 2. Verdenskrig. Artiklen er (s. 384-385) illustreret med et interessant fotografi, hvor blandt andet Gustav Rasmussen, senere udenrigsminister, afbildes præsenterende gevær under en øvelse, angiveligt som engelsk oberstløjtnant og i hvert fald med brystet dækket af ordner. Som hans sidemand, ligeledes i uniform og præsenterende gevær, afbildes – ifølge billedteksten! – angiveligt den stoute smed og politiker Johs. Kjærbøl, hvilket var en overraskelse, i det mindste for undertegnede, specielt da Kjærbøl var minister under besættelsen og ikke indtrådte i befrielsesregeringen. Et nærmere studie af fotografiet fører dog til, at Gustav Rasmussens nabo nok snarere var en anden kendt politiker, som opholdt sig i England under krigen, nemlig Christmas Møller. Formentlig stammer fotografiet fra England og er optaget et af de sidste krigsår. Fotografiet har således ikke nogen sammenhæng med artiklen, og den fejlagtige billedtekst må i hvert fald betegnes som et fejlskud i en ellers lodig bog. Vel at mærke et fejlskud, som den estiske redaktion ikke havde nogen chance for at opfange.

Man fornemmer, at mange af forfatterne virkelig har noget at takke Vello Helk for, idet han i de senere år har været i stand til at skaffe vanskeligt stillede landsmænd mulighed for studieophold ved store nordiske forskningsinstitutioner. Artiklernes indhold og niveau bringer bogen på linje med klassiske historiske festskrifter, der er forblevet i brug som gængse historiske håndbøger. Der er foregået et omfattende sprogligt redaktionsarbejde, som har båret smuk frugt. Det samme gælder den fine typografi og tilrettelægning af bogen.

Jørgen Steen Jensen

Fred Singleton: *A Short History of Finland*. Revised and updated by A.F. Aston. 2nd edition. (Cambridge University Press, 1998). 209 s., 35 £.

En smuk forårsdag i 1991 kunne Ilmi Silvenius læne sig trygt tilbage i stolen ved en konfirmationsfest i et dansk hjem og nyde en cognac for første gang i over 40 år. Nu kunne hun føle sig tryk. Hun selv og hendes Finland var ovenpå. Hun var på besøg hos et af de fire børn, hun havde reddet igennem den barske finske efterkrigstid. Et af disse børn var blevet boghandler; et andet indehaver af et reklamefirma og leder af den finske Aids-kampagne; et tredje boheme og billedhugger – med et rasende, ustabil liv; et fjerde, som hendes daværende mand var fader til, og som hendes søster var mor til, havde hun reddet fra at blive kvalt i fødslen i et lille hus på landet i Österbotten, hvortil familien af økonomiske årsager var »flygtet«. Faderen, der ved samme lejlighed prøvede at skyde begge søstre med et gevær, blev hun senere skilt fra, hvorefter hun ernærede sig som grønthandlerske flere steder i Finland, senest i Lahti, hvor hun atter blev gift. Den pige, hvis liv hun havde reddet, blev kort efter »redningen« bortadopteret til et finlandssvensk hjem og kom som voksen til Danmark i sin egenskab af svensk lektor ved Nordisk Institut, Aarhus Universitet.

En historie meget lig denne fortæller Fred Singleton i sin Finlandshistorie. Den tjener til illustration af den utrolige samfundsændring og »opstigning«, der fandt sted i Finland i efterkrigstiden i den særegne blanding af stærk centralisme og behård liberalistisk økonomi, som har kendetegnet Finland siden uafhængigheden i 1917, og som Singleton har et yderst vågent blik for (se blandt andet s. 142 og s. 161). I det hele taget fornemmer man, at her har man at gøre

med en skribent, der både kan sit stof indefra og har den fornødne distance til sit emne, som sætter ham i stand til at levere overraskende vinklinger og aspekter.

Et af disse aspekter er betoningen af »den stærke nordiske kvinde«. Ganske vist fylder kønsaspekter ikke meget i bogen, men det er medtaget og betones stærkere end normalt i nordiske historiske fremstillinger. Side 163 anføres der to grunde til den finske kvindes stærke position: for det første at man i løbet af 1800-tallet blev opmærksom på, at når nu drengene alligevel var ude at arbejde, kunne man lige så godt lade pigerne uddanne. For det andet den zarrussiske vane med at bruge kvinderne i industrien – som stadig kan ses i minerne i Montalo i Savolax; og for den sags skyld også i Helsingfors om natten, når der skal fejes fortove og gader, samt ved de pølsevogne og pirogkiosker, der har åbent på dette tidspunkt.

Strukturelt er bogen kronologisk opbygget og tager sit udgangspunkt i den geologiske virkelighed, hvorfor forfatteren gør en del ud af den karakteristiske »landhævning«, som man er så optaget af i Finland, og som bevirker, at havet visse steder i landet synker med ca. 100 cm i løbet af et århundrede, andre steder med kun ca. 40 cm. Men også det i de senere år i Finland højst omdiskuterede spørgsmål om finnernes herkomst tages op i den forbindelse: Er finnerne asiater, der stammer fra et sted bag Uralbjergene, eller er de nordboer? Den førstnævnte tanke blev lanceret i 1840'erne af den finske filolog M.A. Castrén og har spillet en betydelig rolle for den finske nationale selvforståelse, herunder legitimeringen af de drømme om et Storfinland, der kendetegnede stærke politiske kræfter i 1930'erne, men som daterer sig tilbage til Per Brahes tid ca. 1650. Den anden opfattelse er af efterkrigsdato og slår fast, at der

ikke er belæg for at hævde en fælles etnisk oprindelse for folk, der taler samme sprog (finsk-ugrisk). I dag hælder man dels til den anskuelse, at finnerne som så mange andre er et blandingsfolk; i dette tilfælde – på baggrund af blodtypeanalyser – med tre fjerdedel nordisk og én fjerdedel østligt blod i årerne. Finnerne er med andre ord indvandret dels vest- og sydfra, dels østfra og menes i løbet af jernalderen at have fordrevet de i forvejen boende samiske folkeslag, hvis tilstedeværelse langt ned i Finland, der stadig er stednavnevidnesbyrd om, fx Lappfjärd i Sydösterbotten.

Det middelalderlige Finland fylder ikke meget, men kristendommens indførelse i 1100-tallet omtales. Den udgik, ifølge Erikslegenden, fra Sverige, hvor den svenske konge var ledsaget af den engelskfødte biskop Henrik af Uppsala. Her overser Singleton dog de kristne grave fra 1000-årene. Men i øvrigt er det her som i »stormaktstiden« de forskellige fredsslutninger med Rusland og dermed fastlæggelsen af den besværlige østgrænse, der dominerer denne del af bogen. På dette område har vores hjemlige historiker John Lind, der i lange perioder har virket ved Helsingfors Universitet, gennem de senere år leveret banebrydende forskningsresultater, som ikke er omtalt hos Singleton. Men denne fastslår med rette, at grænsen fra nordvest mod sydøst, ved Ladoga, der med visse ændringer var gældende fra Nöteborgsfreden i 1323 til Stolbovafreden i 1617, og som østpå strakte sig helt derind, hvor i dag Skt. Petersborg ligger, samt ind i Karelen bag om Ladoga, nærmest havde karakter af et ubeboet ingenmandsland, der krydsedes af jægere og handelsmænd.

Vedrørende »stormaktstiden« er det velgørende at se Singleton påpege dels den gustavianske brandskatning og den barske soldatudskrivning, hvor man ofte er tilbøjelig til at glemme, at Trediveårs-

krigens »svenske« hære var mindst lige så finske, som de var svenske; og i øvrigt udgjordes de for størstedelens vedkommende af europæiske lejesoldater (s. 40).

Ud over de storpolitiske konflikter spiller kirkeloven af 1686 en betydelig rolle hos Singleton. Den lagde – med sognepræsten som omdrejningspunkt – grunden til den så ofte omtalte svensk-finske konformitetstænkning, men bidrog også til at gøre Sverige-Finland til en af datidens mest læsekyndige nationer, længe inden masselæsefærdigheden slog igennem i Vesteuropa i 1800-tallet (s. 45). Af andre væsentlige lange linjetræk må det også nævnes, at Singleton fortjenstfuldt påpeger, at Finland aldrig har været hjemsoget af 1789-idéer (s. 67). Det kan medvirke til at forklare den begrebshistorisk set svage liberalistiske idétradition i Finland, og det forekommer at være en væsentlig forskningsopgave at klargøre, hvorvidt den stærke svensk-finske universalistiske tradition har rod i en særlig lutheransk tradition mere end i politiske begreber.

Halvvejs inde i bogen flytter Singleton fokus; nu er det ikke længere entydigt politikken, som dominerer, idet den økonomiske historie nu også tages op. Denne forekommer at stå svagere i billedet, men det er ikke uinteressant at hæfte sig ved den øgning af klasseforskellene på landet, der finder sted fra 1880'erne og frem, og som vi i øvrigt, om end lidt tidligere, kender til fra de øvrige nordiske lande. Disse klasseforskelle er grundigt behandlet i Matti Peltonens betydningsfulde socialhistoriske værk *Talolliset ja torpparit* (1992), som Singleton dog ikke refererer til. Af de øvrige økonomiske kapitler ses, at Singleton med rette betoner den økonomiske gensidighedsrelation til Rusland/Sovjet.

I det hele taget er det den finsk-russiske relation, som er i fokus i bogen. Hermed undgår Singleton at tage stil-

ling til en af de store konfliktlinjer i finsk historievidenskab i disse år: nordisk arv eller europæisk arv, hvor den »europæiske« linje er stærkest repræsenteret af professor Matti Klinge ved Helsingfors Universitet. I forlængelse af sin fennomanske arv har Klinge, der også er en flittig avisskribent og debator, gennem den sidste halve snes år ofte chokeret den finske offentlighed med sine tysk-franske tilbøjeligheder – med store ramaskrig til følge i den »nordiske« floj. Denne sofistikerede konflikt forholder Singleton sig ikke til, men kommer, tilsyneladende uforvarende, til indirekte at tage del i den ved kraftigt at underprioritere den nordiske relation i det 19. og det 20. århundredes finske historie.

For det 20. århundredes vedkommende er det ganske evident, at hans »helt« dels er den gammelfinske præsident Paasikivi, dels – men ganske modvilligt – Kekkonen. Den senere kritiseres indirekte for sin tendens til yderst pragmatisk og realpolitisk at vende kåben, men roses også for at have vendt den mere passive Paasikivi-neutralitet til en offensiv og aktiv neutralitet, der gjorde Finland urørligt ved at placere det centralt i de internationale fredsförhandlinger. Her er Singleton for alvor på hjemmebane, og han udviser kendskab til arkivåbningerne i Moskva, der som påpeget af blandt andet Henrik Meinander (senest i det nyligt udkomne bind 4 af den store *Finlands Historie*, som forlaget Schildts udgiver i disse år) har kastet yderligere lys over Kekkonens og russernes intime samspil.

I det hele taget er bogen stærkest i efterkrigstidens politiske aspekter, som også er dem, der fylder mest. Her er bogen rigtigt god, ikke mindst som en introduktion til konfliktlinjerne inden for visse dele af finsk politik. Det gælder fx kommunisternes indædte had til højresocialdemokraten Väinö Tanner og den

opblødning på den finske venstrefløj, det indebar, da han forsvandt ud af finsk politik. Uheldigvis gør Singleton ikke lige så meget ud af konfliktlinjerne inden for den borgerlige politiske fløj, ligesom spændingen mellem finske finner og finlandssvenske finner heller ikke spiller nogen større rolle. Faktisk gør han næsten lige så stort et nummer af militærnægterne som af finlandssvenskerne. Skammeligt nok, for her ville en udenforstående ellers nok kunne have undret sig over, at finlandssvenskerne på »pampas'en« oppe i Österbotten anser Stockholm og ikke Helsingfors for at være deres hovedstad. Man ville også bedre kunne forstå, hvorfor den lille pige, hvis liv Ilvi Silvenius reddede, i en alder af otte år græd sine bitre tårer, da finlandssvenskeren Fagerholm i 1956 tabte præsidentvalget til Kekkonen.

Man kunne også efterlyse en mere facetteret behandling af den prekäre finske attitude til 2. Verdenskrig, hvor man på den ene side er stolte af Vinterkrigen og på den anden side er utilpasse ved samarbejdet med Hitler-Tyskland under Fortsættelseskrigen. Få emner er så udforskede i finsk historievidenskab som disse to krige, ligesom man kan konstatere en skarp frontdannelse inden for historikerlauget mellem dem, der tager afstand fra samarbejdet med Tyskland, og dem, der i form af den såkaldte »drivtømmer-teori« har argumenteret for, at der ikke var noget alternativ, og som følgelig har forsvaret folk som Tanner, Ramsay, Linkomies og Ryti, der blev idømt tugthusstraf efter krigen, medens Mannerheim af nationalistiske årsager forblev urørlig, og den smarte Kekkonen, der anede uråd, i tide nåede at skifte hest.

Bogen afsluttes med et kapitel, kaldet »The Spirit of Finland«. Her får vi de velkendte historier om finsk alkoholisme og alkoholpolitik, finsk idræt, de-

sign etc. Kapitlet er ikke dårligt, men yderst overfladisk og trækker ikke historiske linjer op. På dette mere etnologiske og bevidsthedshistoriske felt må man, hvad angår engelsksproget litteratur, henvise til Ilmar Talves *Finnish Folk Culture* fra 1997, der giver en helt anderledes grundig og forskningsfast oversigt. På den anden side rummer Fred Singletons bog en fin bibliografisk oversigt over den væsentligste på engelsk publicerede historiske litteratur. Denne oversigt vil givetvis være en guldgrube for interesserede læsere uden for den nordiske sprogkreds. For en dansk læser er den af mindre betydning. Her kan man i stedet anbefale løbende at holde sig a jour i det velredigerede og solide svensksprogede *Historisk Tidskrift för Finland*. Men inden man gør det, kan man læse Singletons lille bog, der giver et kvikt indblik i et land, hvis historie både er farverig og ukendt. »Haakka päälle«, sagde Gustav 2. Adolfs hakkapelitter. Det betyder »Kny på med krum hals«. Det samme kan passende siges om danskernes forhold til finsk historie.

Niels Kayser Nielsen

Bent Gynther og Aqigssiaq Møller (red.): *Gyldendals Bog om Grønland*. (Gyldendal, 1999). 400 s., 475 kr.

Det er bestemt på sin plads, at Gyldendals tidligere værk om samme emne fra 1975 redigeret af Palle Koch får en afløser. Selv om værket dækker samme encyklopædiske emnekreds: natur, kultur og politik, har den nye udgivelse nogle klare forskelle til den tidligere. For det første kommer grønlænderne langt mere til orde. Mens de stod for 39 sider af forgængerens 389 sider, altså en tiendedel, leverer de nu 284 sider af 385 – tæt ved tre fjerdedele. Det kan ikke vare længe, før også indlandsis, klima,